

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

23e jaargang nr. 3 - september 1999

Conimex®

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

J.G. v.d. Kraats
Torenlaan 34
3743 HH Baarn
tel. (035) 5421000

Algemeen Secretaris

L. Teekman
Kerkstraat 43
3741 AJ Baarn
tel. (035) 5430200

Penningmeester

I. Huls-Brandsma
Wittelaan 8
3743 CP Baarn
tel. (035) 5422974

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
(035) 5414794
T. Kruidenier
(035) 5417860

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

**Werkgroep
Omgevingseducatie**

Y. v.d. Akker - v. Laar
Gerard Doulaan 4
3741 RH Baarn
tel. (035) 5417560

Werkgroep Oudheidkamer

R.J.E. Luikinga-Geijtenbeek
Klaproosstraat 15
3742 RA Baarn
tel. (035) 5415724

Werkgroep 'Baerne'

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
L.J. Stomp

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

**Bezoekadres en bezoektijden
Oudheidkamer**

Burgemeester Penstraat tussen
nr. 2 en 4. Open op maandagen
van 10 tot 12 uur en van 20 tot
22 uur, maar niet op de eerste
maandagavond van de maand
en niet op maandagavond in de
maanden juli en augustus.

Contributie

Minimaal f 25,- per jaar voor het
individuele lidmaatschap.
Minimaal f 35,- per jaar voor een
echtpaar of twee samen-
wonenden.
Minimaal f 12,50 per jaar voor
het jeugdlidmaatschap (14 tot
en met 18 jaar).

Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133

Losse verkoop "Baerne": f 5,50
verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en
Boekhandel Den Boer,
Laanstraat 69, Baarn

Niets uit deze uitgave mag
worden veeleevoudigd en/of openbaar ge-
maakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.
Het tijdschrift 'Baerne' komt mede tot
stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD

	pag.
De Baarnse Steenfabriek	2
Een tekening van Eembrugge van 26 juni 1732	5
Verenigingsnieuws	12
Wandelen in de Laanstraat	21

DE BAARNSE STEENFABRIEK

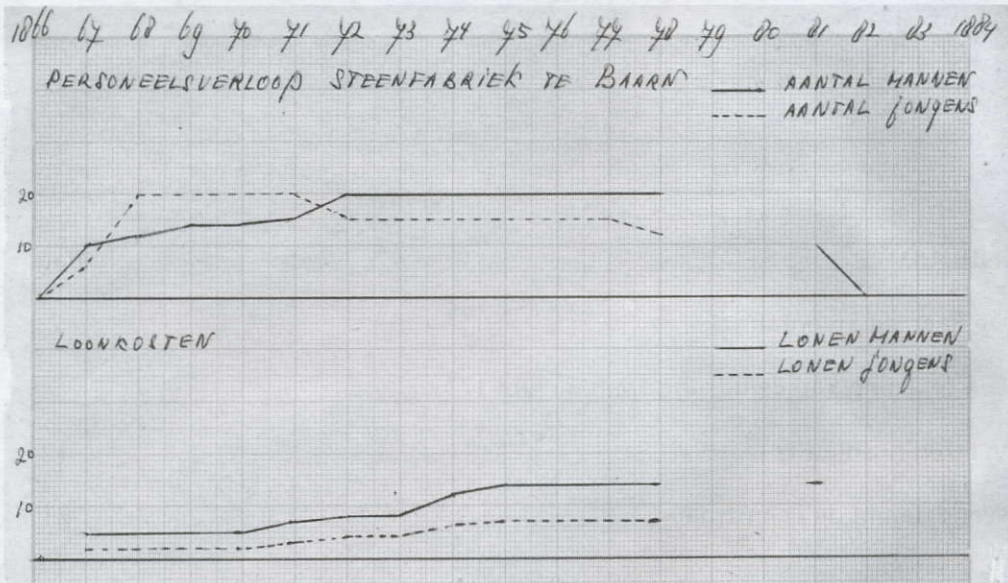
Noem het toeval of niet, maar met prikstokken op zoek naar de fundamenteën van het oude Grimmestein, zo'n twintig jaar geleden, vond een groepje leden van de Arwe in een weiland aan het Zuidereind ter hoogte van boerderij Grimmestein niets, dat ook maar iets van een stukje fundering weg had.

Daarentegen wel heel veel baksteen in de grond. Het kon bijna niet anders of hier had de Baarnse steenfabriek gestaan. Die veronderstelling werd bevestigd door oudere Baarners, die de huizen tussen het huidige Grimmestein en de Eem nog altijd de 'steenovenhuisjes' noemden.

Benieuwd naar wat er over die fabriek bekend is, zoek je allereerst in de collectie Oudheidkamer. Geen map helaas. Ook niets in Pluim, maar gelukkig wel een notitie in de boeken van d'Aulnis de Bourouill, dat de Baarnse aannemer G. Key in 1867 toestemming kreeg tot oprichting van een steenfabriek. En daar bleef het vele jaren bij.

Zo'n kleine tien jaar later hielp het toeval opnieuw. Zoekend naar iets volkomen anders, kwam ik terecht in de jaarlijkse verslagen, die het Gemeentebestuur in de tweede helft van de vorige eeuw naar de Provincie stuurde.

Op voorgedrukte formulieren werd elk Gemeentebestuur geacht een 'JAARLIJKS UITVOERIG en BEREDENEERD VERSLAG van den toestand der Gemeente (Art. 182 der

wet van den 29. Junij 1851, Staatsblad no. 85)' in te dienen. Daarin verschillende hoofdstukken, om te beginnen over de bevolking en Gemeente -eigendommen, maar ook over allerlei andere zaken zoals o.a. onderwijs, de toestand der wegen, verkeer, scheepvaart, markten, handel en ... de nijverheid.

Het leek de moeite waard de hoofdstukken over 'Ambachts- en fabrieksnijverheid' over een aantal jaren te kopiëren. Uit de stukken over 1867 blijkt, dat de fabriek van de Heren Key en Collard (de voorletters van laatstgenoemde staan niet vermeld, maar zeer waarschijnlijk was hij de toenmalige Intendant van het paleis Soestdijk) startte met 10 man, die elk 5 gulden per week verdienden, plus 6 jongens met elk een loon van 2 gulden per week. In de zomer van 1868 (de fabriek werkte uitsluitend in de zomermaanden) waren dit 12 man en 20 jongens, in 1869 en 1870 14 man en 20 jongens, nog altijd tegen hetzelfde loon.

In 1871 komt er één man bij en stijgen de lonen voor de mannen naar 7 en voor de jongens naar 3 gulden. In de jaren 1872 t/m 1877 werken er steeds 20 man en 15 jongens en de lonen blijven stijgen.

In 1872 naar 8 resp. 4 gulden per week. In 1873 heeft Collard zich kennelijk uit de zaken teruggetrokken en heeft Key een nieuwe partner, Bruinier genaamd. In 1874 stijgen de lonen met liefst 50% naar 12 resp. 6 gulden 's weeks en een jaar later naar 14 resp. 7 gulden.

Dat betekent in enkele jaren tijds een enorme stijging, die vrijwel zeker geen gelijke tred met de landelijke ontwikkeling hield, maar eerder een kwestie van vraag en aanbod moet zijn geweest. Per slot van rekening moet de vraag naar werklieden, met name bouwvakkers, groot geweest zijn in de jaren, dat de Baarnse villa's als paddestoelen uit de grond verzezen.

In 1878 heeft Key weer een andere partner, Limper geheten. Nog steeds 20 arbeiders, maar geen 15, doch gemiddeld 12 jongens. De gegevens van 1879 en 1880 mis ik helaas, maar in 1881 wordt Key niet meer vermeld en is de Heer D. Limper eigenaar. De fabriek is dan tot de helft ingekrompen, 10 man en 'eenige' jongens, die 14 resp. 6 gulden per week verdienen. In de zomer van 1882 zijn geen werkzaamheden verricht, aldus het verslag over dat jaar, en in 1883 wordt de fabriek gesloopt. De fabriek draaide uitsluitend in de zomer.

Een gehele winter vorstverlet vragen we ons misschien ietwat verwonderd af. Waren er dan elk jaar dusdanig lange vorstperiodes, dat men een gehele winter niet kon werken? Nee, ze waren zeker niet al die winters tussen 1867 en 1882 wat wij noemen 'uitgevroren'.

Het moet het water zijn geweest, het water van de Eem, dat vrijwel elk jaar tot aan de Kerkstraat stond. Eerst na dichting van de afsluitdijk kwam daar verbetering

in. Rest nog de vraag waar de benodigde klei gehaald werd. Dat vermeldt het verslag niet. Waarschijnlijk niet te ver weg. De kans is dan ook niet denkbeeldig, dat elders in de polder gaten zijn ontstaan, die mogelijk weer vol liepen met water. Ook over de kwaliteit van de baksteen weten we niets. Het ligt voor de hand, dat tenminste een gedeelte van de productie in Baarn zal zijn verwerkt. Waar en hoe weten we echter niet. Maar dat er in de Eemnesser polder nog klinkerwiegjes liggen van bakstenen uit de Baarnse fabriek, staat vrijwel vast.

Bep Grootendorst

Bronnen:

Jaarverslagen Gemeente Baarn 1865 t/m 1884

J.C.F. d'Aulnis de Bourouill De chronologische geschiedenis der Gemeente Baarn

Reclame Anthraciet

per H.L. f 3.40 - - franco huis

N.v. L. de Ruiter & Co's Brandstoffenhandel

Baarn

**Terrein S.S. en Turfstraat
Telefoon 274**

Soest

**Nieuwstraat 14
Telefoon 103**

Uit het "Baarnsch Nieuwsblad" van september 1922

EEN TEKENING VAN EEMBRUGGE VAN 26 JUNI 1732

Cornelis Pronk en Abraham de Haen per karos door Baarn en omgeving

Twee achttiende eeuwse tekenaars, Cornelis Pronk en Abraham de Haen, hebben in 1731 en 1732 schetsen gemaakt in Baarn en omgeving. Zij maakten tekeningen van Baarn, de Lage Vuursche, Drakensteyn, Drakenburg, Pijnenburg, Soestdijk en Eembrugge. Enige van die tekeningen vinden we in Schetsboeken in de collectie van het Rijksprentenkabinet in Amsterdam en andere in de Atlas Coenen van 's Gravesloot in het Museum Flehite in Amersfoort. Niet alleen hun tekeningen zijn bewaard gebleven, maar er zijn ook beschrijvingen van hun reizen, met veel aardige details over hun omzwervingen. (1).

Op donderdag 26 juni 1732 arriveerden Pronk en De Haen met hun opdrachtgever, de gefortuneerde lakenkoopman en oudheidkundige Andries Schoemaker, reizend in een karos, in Eembrugge, op weg van Amsterdam naar Friesland. In Eembrugge nam men de ophaalbrug over de Eem, om de reis, via Bunschoten, Spakenburg en Nijkerk, voort te zetten. Maar eerst werd een schets van Eembrugge gemaakt. Die zonnige zomerse schets, van de hand van Abraham de Haen, laat ons de rivier de Eem zien met een houten ophaalbrug tussen twee opritten met leuning en daarachter een zestal huizen, waaronder één met een trapgevel, alsmede een hooiberg. Aan de oever zien we twee afgetuigde beladen zeilvrachtschepen, rondbodems met zwaarden aan weerszijden, met ronde boegen en masten met een wimpel in top, als windwijzers. Met die schepen ging men, via de Eem, de Zuiderzee op naar Amsterdam of andere kustplaatsen. Boven in de tekening staat het opschrift Eembrug, 26 Juni.

(De voorstelling komt sterk overeen met een bekende ets van 1749: *De Eembrug siende op Amersfoort* door Hendrik Spilman, naar een tekening van Jan de Beijer, een leerling van Pronk. Die ets werd dus zeventien jaar later gemaakt dan de tekening van De Haen).

De reis van Pronk, De Haen en Schoemaker van 1732 werd gemaakt in een vierwielige karos die door twee paarden werd getrokken. Een derde paard liep als reserve mee. Met dat derde paard kon iemand snel vooruit rijden, om bij een herberg de komst van het reisgezelschap aan te kondigen. Dat derde paard deed ook dienst om de koets uit de modder te trekken, of om een steile helling te nemen. De reis, soms "over de hobbelde bobbelde heyde" en vaak over slechte wegen, was vermoeiend met veel tegenslagen, als de karos stuk ging of als de reizigers werden overvallen door hagelbuien en windvlagen, als zij bestolen werden, of als zij in een slechte herberg moesten overnachten.

Zelfportret van Cornelis Pronk, 1735. Oostindische inkt en penseel. 22,5 x 17,8 cm.
Rijksprentenkabinet

Minnaren der tekenkonst

De inzittenden van het rijtuig, waarmee de reis naar Friesland werd gemaakt, waren: de 71-jarige rijke lakenkoopman en oudheidkundige Andries Schoemaker uit Amsterdam met zijn huishoudster en dienstbode Geesje Arens, de 41-jarige tekenaar Cornelis Pronk en diens leerling de 25-jarige Abraham de Haen. De drie mannen, "liefhebbers en minnaren der tekenkonst en oudheden", waren allen gewapend met schetsboek en loodstift, om overal waar zij kwamen schetsen *ad vivam*, naar het leven, te maken. Schoemaker deed dat als amateur en zijn schetsen waren soms wat onbeholpen. Pronk en De Haen waren zeer bekwame vakmensen. De vlugge stads- en dorpsgezichten die zij in de zomermaanden ter plaatse maakten, werden 's winters in het atelier uitgewerkt. Soms werden de loodstifttekeningen met de pen in zwarte of bruine inkt overgetrokken..

De tocht naar Friesland werd gemaakt op initiatief van de welgestelde Schoemaker, die in het oosten en noorden van het land enige zaken wilde doen en die zijn familie

Pijnburg, gewassen pentekening door Abraham de Haen. (12 juni 1731). 106 x 185 mm. "Schetsboek III van C. Pronk" pagina 35. Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

(Pijnburg werd in 1647 gebouwd door Philips Vingboons. Pronk noemt het in zijn reisverslag van 84 jaar later "een modern gebouw").

in Zwolle en Almelo wilde bezoeken. Maar voor ons is vooral een ander reisdoel van belang. Schoemaker was een verzamelaar van tekeningen en prenten, vooral stads- en dorpsgezichten. Daarom nam hij op deze reis en op andere reizen tekenaars mee die schetsen moesten maken van de plaatsen waar men langs kwam. Die tekenaars waren dus Pronk en De Haen. Zij kregen voor hun werk "een rijksdaalder daags loon".

- Andries Schoemaker (1660 - 1735) was in zijn tijd een bekende Amsterdam figuur. Hij was lid van de doopsgezinde gemeente. Als zoon van een koopman en linnenwever ging hij zelf ook in de handel en hij had een winkel in stoffen. Hij woonde in de Amsterdamse wijk de Jordaan, in het huis De Stad Sonsbeek aan de Nieuwe Leliestraat. Hij was een welvarend man en hij kon zich dus een equipage veroorloven.
- Cornelis Pronk (1691 - 1759) hoorde, net als Schoemaker, tot de Amsterdamse mennisten of doopsgezinden. Pronk is beroemd geworden door zijn nauwkeurige en betrouwbare topografische tekeningen, terwijl hij ook een bekwaam portrettekenaar was en ontwerper van gedenkpenningen. Pronk werd geboren in De Rijp, woonde later in Zaandam en vervolgens tot zijn dood in Amsterdam, eerst op de Bloemgracht en tenslotte op de hoek van de Nieuwendijk en de Jacobsstraat. Hij overleed in Amsterdam op 28 september 1759. Hij is 68 jaar geworden en hij werd in Amsterdam begraven op het Noorderkerkhof.

Een deftige tekenmeester

Pronk heeft een groot aantal zelfportretten gemaakt. Hij kijkt ons indringend aan en boven zijn lang krullend haar draagt hij een driepunt, een soort steek. Hij heeft een witte zijden das om zijn hals geknoopt. Zijn jasje met tien knopen hangt tot zijn knieën en daaronder draagt hij lange zwarte kousen en schoenen met zilveren gespen. Kortom: een goed geklede heer, "een deftige tekenmeester".

- De Amsterdamse "konstbeminnaar" Abraham de Haen (1707 - 1748) tekende in de stijl van zijn meester, Pronk, en daarom is vaak moeilijk uit te maken wie van de twee de maker is van een bepaalde tekening. De Haen maakte soms tekeningen naar die van Pronk. Zo noemt men hem wel de *Pronkende Haen*.(3).

De Haen en Pronk waren vaak samen op reis en zij tekenenden soms dezelfde onderwerpen, vooral veel kerken, maar ook kastelen, ruïnes en stadshuizen of boerderijen. Veel van die schetsen werden in boekjes verzameld. Vier *Schetsboeken* die oorspronkelijk aan Pronk werden toegeschreven, staan sinds enkele jaren op naam van De Haen. De boekjes worden bewaard in het Rijksprentenkabinet in Amsterdam.(4). Pronk en De Haen hebben hun topografische schetsen "naar het leven", of "ad

*Eembrug, 26 Junij (1732), een pentekening van Abraham de Haen. 126 x 206 mm.
"Schetsboek IV van C.Pronk" fol. 14 in het Rijksprentenkabinet in Amsterdam.*

vivum", getekend,, dus direct ter plekke en niet bij thuiskomst uit het geheugen in het atelier. Van die loodstiftschetsen werden soms uitgewerkte pentekeningen of aquarellen gemaakt.

Ook zijn van veel schetsen of tekeningen etsen vervaardigd.

De tocht van 26 juni 1732 van Schoemaker, Pronk en De Haen naar Friesland, waarbij men Eembrugge aandeed, was een jaar tevoren, dus in juni 1731, voorafgegaan door een reis van Pronk naar Kleef via Amersfoort, Wageningen, Arnhem en Zevenaar. (Men reisde in de vroege zomer, omdat de dagen lang waren en de wegen beter begaanbaar). De oorspronkelijke tekst van het reisverslag is helaas verloren gegaan, maar gelukkig is een afschrift bewaard gebleven, zodat we toch gedocumenteerd zijn.(2). Het reisverslag begint met een passage die voor ons in Baarn interessant is, omdat verteld wordt over bezoeken aan De Vuursche en aan de huizen Drakensteyn, Pijnenburg en Soestdijk. Het reisverhaal was verlucht met tekeningen in loodstift van Cornelis Pronk. Van enige schetsen in dit boekje heeft Abraham de Haen later kopieën gemaakt, met de vermelding cp 1731, om aan te geven dat het Cornelis Pronk was die de oorspronkelijke schetsen naar het leven gemaakt had en in welk jaar hij dat had gedaan.(Die kopieën vinden we in *Schetsboek III* in het Rijksprentenkabinet).

Te gast bij de prins

Cornelis Pronk reisde op 12 juni 1731 naar Kleef met Andries Schoemaker, diens dienstbode en huishoudster Geesje, en twee andere personen, de Heer Bourse en zijn dochter. (Abraham de Haen was kennelijk niet in dit gezelschap.

Al heel vroeg in de ochtend, om 7 uur, vertrok men uit Amsterdam. Via Muiden en Naarden arriveerde men in Bussum bij *Jan Tabak*, waar koffie werd gedronken. Vervolgens ging de reis verder naar de Vuursche, waar de kerk werd getekend, en daarna naar *Pijnenburg*, dat ook getekend werd, en tenslotte was men, na een reis van tien uur, te gast bij prins Willem V op *Soestdijk*. Ook van *Soestdijk* werd een tekening gemaakt.

Hier volgt dan de letterlijke tekst van deze kleurrijke passage in het reisverhaal van Pronk: "*Junij 12. (1731). Dingsdag morgen met de Hr. Schoemaker, de Hr. Bourse en sijn E. dogter, benevens Geesje Arends van Epen uyt het Waterstraatje, des morgens ten 7 uuren gereden van Amsterdam, den hooghe dijk langs na Muiden, en verder door Naarden, tot aan Jan Tabak, alwaar wij coffi dronken, met aangenaam weder en een zachte oostewind. Vertrokken vandaar ten half twaalf na de Vuurse, gedurig over de hey, teekenende aldaar de kerk en 't huys Drakestein, leggende in een agtkante diepe vijver, met 2 bruggen boven den andere, rondom in zeer schoon geboomte, behoorende aan den Heer Daniel Berend tot Amsterdam. Vandaar met veel zoekens na 't huys Pijnenburg, welk een modern gebouw is, teekende 't zelve, en kwamen vervolgens ten 5 uuren op Soestdyck, alwaar de prins met het hofgezin was. Dronken aldaar een kopje thee, vertrokken vandaar met een schoone avondstond en kwamen ten half agt des avonds tot Amersfoort, logeerden bij van den Berg.*" Inderdaad zijn in het Rijksprentenkabinet in Amsterdam tekeningen naar Pronk van de Vuursche en Pijnenburg en in het Museum Flehite (7) in Amersfoort twee tekeningen door Pronk van Drakensteyn.

Hans Bronkhorst

(1) Jhr.A.J. Gevers en A.J. Mensema, *Over de hobbelde bobbelde heyde. Andries Schoemaker, Cornelis Pronk en Abraham de Haen op reis door Overijssel, Drente en Friesland in 1732*. Uitgeverij Canaletto, Alphen aan den Rijn, 1985

(2) Drs S.E.Pronk Czn., "Cornelis Pronk en zijn reis van Amsterdam naar Kleef in juni 1731" in *Pronkstukken. Mededelingenblad van de Stichting Familiearchief Pronk*, nr. 6, (December 1974, pp 139-155)

(3) Leonard Kasteleyn, "Een Pronkende Haen. Nieuwe toeschrijvingen van zes schetsboekjes van Cornelis Pronk (1691 - 1759) en Abraham de Haen (1707 - 1748) in het Rijksprentenkabinet" in *Bulletin van het Rijksmuseum*, Jrg 44, 1996, nr. 2

(4) *Schetsboeken van C. Pronk, I-IV*, in feite schetsboeken van Abraham de Haen. In

het Rijksprentenkabinet te Amsterdam

(5) L. Kooijmans e.a. (Redactie), *Pronk met Pen en Penseel. Cornelis Pronk (1691-1759) tekent Noord-Holland*. De Bataafse Leeuw, Amsterdam 1997. ISBN 90 6707 446 2

(6) *Atlas Coenen van 's Gravesloot*, Museum Flehite, Amersfoort

(7) Hans Bronkhorst, *Oude prenten van Baarn, Baerne*, september en december 1991 - Onderzoek in het Museum Flehite te Amersfoort, het Rijksprentenkabinet te Amsterdam, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie te Den Haag, alsmede in het Iconographisch Bureau in Den Haag.

Een Knecht gevraagd,

ongehuwd, P.G., liefst tusschen den leeftijd van 40 tot 50 jaar, om te rijden en paarden op te passen, vrij van te veel sterken drank, bij

S. VAN DER VLIET,

Koopman te Baarn.

Uit de „Baarnsche Courant“ van 4 Mei 1896

teuren, die ooit aan 'Baerne' hadden meegewerkt een artikel op te nemen. Bij die keuze werd tevens rekening gehouden met het behandelde tijdperk. Deze werkgroep had ook als taak de bijbehorende illustraties te verzorgen. De ongeveer achtentwintig gekozen artikelen moesten door de diverse auteurs opnieuw worden bewerkt en ingekort tot maximaal vijentwintighonderd woorden.

Andere auteurs

Omdat bleek, dat bepaalde tijdperken uit de geschiedenis onderbelicht waren, werden zestien andere auteurs, waaronder diverse beroepshistorici, uitgenodigd deze gaten te vullen. Alle werkzaamheden, die hieruit voortkwamen werden gedaan door subgroep Plus. De Acquisitie-groep hield zich bezig met het werven van fondsen en

Yvonne van den Akker; de geboorte van het jubileumboek. *Fotografie: Kijksmuseum van Oudheid*

sponsors. Dankzij deze subgroep was het benogde kapitaal wonderbaarlijk snel bij elkaar. De Grafische groep bemoeide zich met de vormgeving, het formaat, de keuze van de drukker, het omslagontwerp enz. Ook de schrijfinstructies voor de auteur werden door deze groep verzorgd. De Hoofdredacteur had vooral een coördinerende taak, leidde de vergaderingen en onderhield de diverse contacten o.a. met het bestuur.

Eindredactie

Verreweg het meeste werk werd echter gedaan door de twee eindredacteurs. Hoewel ik de namen van de andere subgroepleden niet heb genoemd, maak ik een uitzondering voor de eindredacteurs Yvonne van den Akker en Robbert Jan van der Maal. Zij zaten in bijna alle subgroepen. Ze redigeerden, verwerkten alles op diskette, bewaakten de lengte van de teksten, verzorgden de eerste en de tweede correctie, correspondeer-

den met de auteurs, overlegden met de drukker, verzorgden illustraties en annotaties enz. In het bijzonder Yvonne van den Akker heeft gedurende de laatste twee jaar al haar energie en tijd in de tot standkoming van dit boek gestopt. Zonder haar zou er waarschijnlijk weinig van terecht zijn gekomen. We kunnen haar dan ook met recht 'de moeder van ons jubileumboek' noemen.

Van Baerne tot Baarn

Het jubileumboek 'Van Baerne tot Baarn' zal met vijftienghonderd exemplaren in gebonden vorm verschijnen, meer dan driehonderd pagina's tellen en ruim geïllustreerd zijn. De titel kwam na een prijsvraag tot stand en kan op twee manieren worden uitgelegd: Als ontwikkeling van het Middeleeuwse Baarn en als een historisch geschenk van de Kring aan de Baarnse bevolking.

De inhoud bestaat uit veertig artikelen en is onderverdeeld in vier groepen. Elke groep of deel is weer chronologisch gerangschikt. Deze delen zijn:

- Deel I: Ontwikkeling van de plaats Baarn
- Deel II; Huizen en plaatsen
- Deel III: Groepen en verenigingen
- Deel IV: Personen

In deel I bijvoorbeeld vinden we een artikel over de strijd van Baarn tegen de Geldersen, geschreven door F.J.W.Kan.

In deel II wordt onder andere de geschiedenis van Eemdijk verteld door Y van den Akker. Eén van de auteurs in deel III is P.Messing, die oorlogsherinneringen ophaalt, D.H.Werner heeft het in deel IV over Hendrik Hornsveld, de ongekroonde koning van Baarn. Op 19 november a.s. zal het boek in kasteel Groeneveld officieel worden overhandigd aan de burgemeester, die ook het voorwoord schreef.

Hoewel deze datum vaststaat, moet er voor die tijd nog veel gebeuren. Onze reclamecampagne bijvoorbeeld moet nog beginnen.

Kranten, scholen, verenigingen en publiek moeten uitgebreid worden geïnformeerd. Er is daarvoor uit de werkgroep een speciaal P.R.-team gevormd.

Tot ons 'kindje' geboren is en nog ver daarna, zult u nog veel van ons horen.

Laten we hopen, dat we dan net als Nicolaas Beets kunnen zeggen:

'Als het kindje binnenkomt, juicht heel het huisgezin.

Men haalt het met een lachje en zoete woordjes in.'

J. Kruidenier

Aanwinsten Oudheidkamer

Vleesmolen voor gehakt	Petroleumstel
Schilderij van vaas met bloemen	Diverse medailles
Liedjesboek en CD, met ouderwetse kinderwijsjes	Diverse foto's
Vlag van de winkeliersvereniging	Timmerkisten (2) met gereedschap
Kantkloskussen met toebehoren	Sierdoekje t.g.v. geboorte Prinses Christina
Telegram Installatie Burg. Miedema	Theedoek
Bierviltje 't Huis Kastelein Julianalaan 8	Wasbord
Bierglas met opdruk	Ovale beddenkruik
Strijkijzer	Drie miniaturen geschilderd door H.R. v.d. Flier
Damesonderbroek	Documenten betreffende H.R. van der Flier
Stukje kunstgrasmat/ fa. Nijhof	Kleding uit grootmoeders tijd
Dia's van Thijmen de Ruig	

Aanwinsten bibliotheek

Hella Haasse, Zelfportret als legkaart.
Boekje over Villa Parkwijk.
J.A. Brongers, Historische encyclopedie van Amersfoort.
J.A. Brongers e.a. (red.), Amersfoortse opstellen.
A.A. van Baal - de Vries e.a. (red.), Utrechtse biografieën 'De Vechtstreek.'
W. van den Broeke e.a. (red.) Utrechtse biografieën deel 4.
Een uitgave van de provincie Utrecht genaamd Literair landschap.
T. Plum, Kern der Aardrijkskunde van Nederland.

Genealogie

Wie belangstelling heeft voor Genealogie kan zich wenden tot de „Nederlandse genealogische Vereniging“ afd. Gooi- en Eemland in Hilversum, H. Smitstraat 92, tel. 035-772 02 40.

RECTIFICATIE J.H. INSINGER

In het nummer van Baerne, 23e jaargang nr. 2 - juni 1999 zijn onder een portret op bladzijde 6 het onderschrift en de bronvermelding weggefallen. Er had moeten staan: "Portret van de Egyptoloog J.H. Insinger (1854 - 1918)."
Copyright "Fotografie Rijksmuseum van Oudheden."

EXCURSIE VERSLAG VAN DE HISTORISCHE WANDELING DOOR LEIDEN OP 15 MEI 1999

Stadswandeling

De weergoden hadden woord gehouden, de zon scheen. Om kwart over elf begonnen we met z'n negentienen onder leiding van een stadsgids aan een wandeling door de geschiedenis van Leiden.

We liepen langs het Galgewater waar de vroegere stadstimmerwerf was, en waar Rembrandt, die er tegenover woonde, op uitkeek. Even verderop stond de fraai gerestaureerde molen 'De Put'. Dan de brug over en de Weddesteeg in, waar eens 't geboortehuis van Rembrandt stond. Het werd begin deze eeuw afgebroken. Slechts een gedenksteen, ingemetseld in een lelijke moderne woning, houdt de herinnering levend. Het enige standbeeld van Rembrandt in Leiden staat op de hoek van de Witte Singel. Het is een buste uit 1906 van Toon Dupuis.

'De regentenkamer in de Pieterskerk'

Tegenover de oude Varkensmarkt staat een opmerkelijk monument, de Doelenpoort. In 1645 gebouwd als toegangspoort tot de vroegere St.Jorisdouwen. Boven op de poort staat St.Joris in gevecht met de draak. In de Doelen oefende de stedelijke schutterij met vuurwapens. Tot de taken van de schutterij behoorde de verdediging van de stad, maar ook het ingrijpen bij rellen, een soort M.E. lijkt me.

Thans staan er diverse universitaire gebouwen.

Een ander interessant gebouw staat op 't Rapenburg. Het is het Academie gebouw, sinds 1581 hoofdzetel van de universiteit.

We lopen de er tegenover liggende Nonnenburg over, gaan door de Kloksteeg en komen zo op 't Pieterskerkplein, met aan de noordzijde de ingang van de indrukwekkende Pieterskerk. Helaas konden we er niet in

om het prachtige gerestaureerde Van Hagerbeer-orgel te zien en te horen. Het werd onlangs, na een tien jaar durende restauratie, in de zeventiende eeuwse staat teruggebracht. en is nu het enige grote stadsorgel uit de Gouden Eeuw in authentieke staat in ons land.

Als troostprijs kregen we toegang tot de regenten kamer, waar een gids vertelde en uitleg gaf over de fraaie muur- en plafond decoraties.

De Hortus

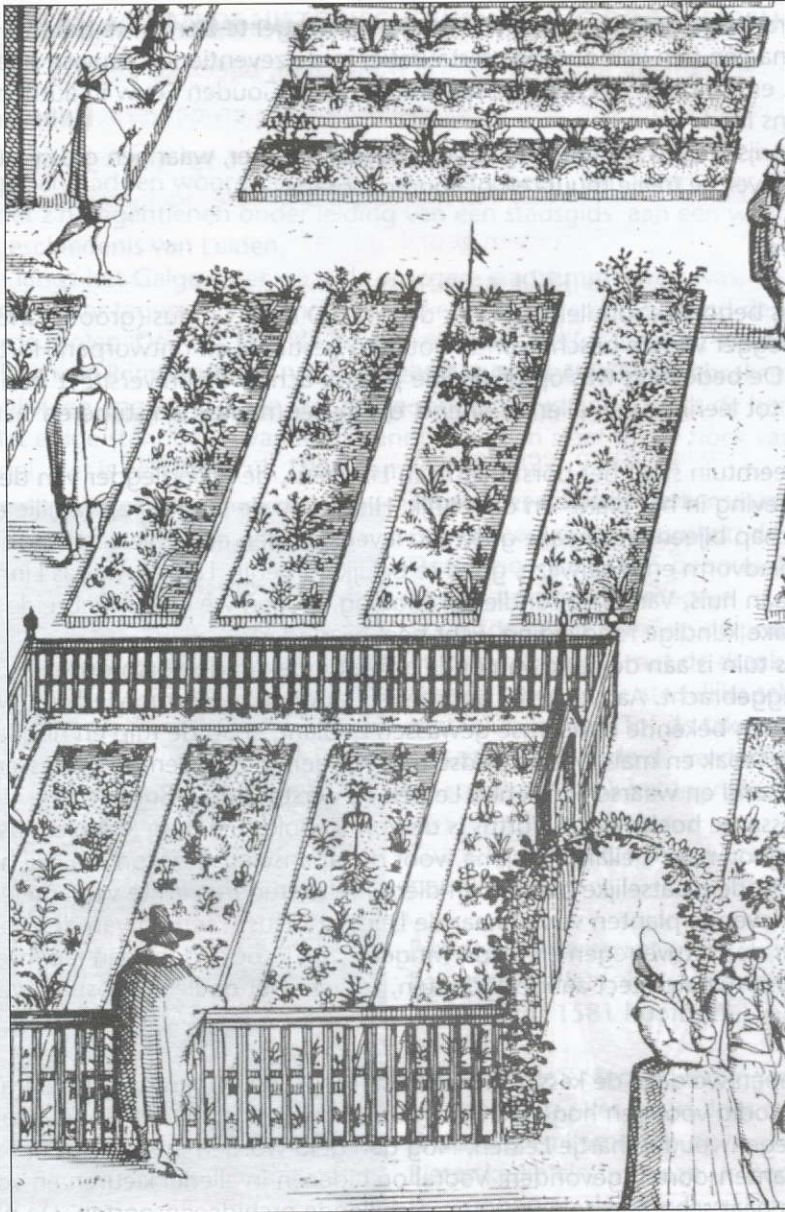
's Middags begon de rondleiding door de in 1590 door Clusius (groot plantkundige en grondlegger van de beschrijvende botanie) gestichte en ontworpen Hortus Medicus. De bedoeling was op de 'ledige plaetse achter de universiteyt' een 'hoff dienende tot leeringe van aller de ghene, die in der medicijnen studeren' aan te leggen.

In de systeemtuin staat het borstbeeld van Linnaeus, de grondlegger van de moderne naamgeving in het plant- en dierenrijk. Hier staan de planten op familie en naar verwantschap bijeen en zijn alle groei- en levensvormen en de verschillen, bijvoorbeeld in bladvorm en bloeiwijze, goed te bekijken. Begin 18e eeuw was Linnaeus hier kind aan huis. Van onze rondleider-bioloog, kregen we een uitgebreide en uiter aard ter zake kundige rondleiding. Echt heel bijzonder!

De Clusius tuin is aan de hand van oude afbeeldingen in de oorspronkelijke staat van 1594 teruggebracht. Aanvankelijk opgezet als studietuin, Hortus Medicus, werden er later ook toen bekende uitheemse gewassen geplant, zoals de tulp en nog later de aardappel, tabak en mais. Via de Leidse tuin werden deze vreemde gewassen in Europa bekend en waarschijnlijk had Leiden de eerste Hortus Botanicus.

Een interessante hoek van de Hortus is de Von Siebold tuin. Von Siebold was als 'chirurgijn-majoor' naar 't eiland Desjima, voor de Japanse kust, gezonden. Hij had ook als opdracht de plaatselijke planten en dieren te bestuderen en te verzamelen. Zo bracht hij levende planten vooral naar de Leidse Hortus. Veertien van deze planten, waaronder de blauwe regen en wilde wingerd, zijn in deze door een Japanse- en een Nederlandse tuinarchitect aangelegde tuin, te zien. Het doel was oost en west te verenigen.

Tot slot liepen we door de kassen, waar de sfeer van de tropen heerst. Vooral na het sproeien, nodig voor een hoge luchtvochtigheid, ruik je de aarde en het groen, een tropisch regenwoud in hartje Leiden. Nog geregeld worden in Azië en Zuid-Amerika nieuwe plantensoorten gevonden. Vooral orchideeën in allerlei kleuren en vormen. Er bestaan naar schatting zo'n 25000 verschillende orchideeënsoorten. De planten worden in verre landen met een speciale vergunning tijdens expedities in het wild

Detail uit een plattegrond van de Hortus in 1610 door Woudanus.

verzameld. In de Leidse kassen van de Hortus worden ze dan verder opgekweekt. Nieuwe soorten worden heel precies getekend, beschreven, gefotografeerd en bekend gemaakt in wetenschappelijke vakbladen.

Ook de Aziatische varens en vooral de boomvarens, groene planten zonder bloemen, zijn indrukwekkend. Het hoogtepunt was de speciale kas met de Victoria Amazonica, de Braziliaanse waterlelie. Deze veel besproken plant bloeide in 1872 voor 't eerst in Leiden. Algemeen wordt gedacht dat ze maar één nacht per jaar bloeit. Dit is niet juist. Zij heeft een regelmatige bloei om de 4 tot 5 dagen, maar alleen bij een vast lichtritme van 12 uur nacht en 12 uur dag. Elke bloem bloeit dan één nacht helder wit en de tweede nacht donkerrose. Daarna zakt zij onder water en ontwikkelt zaden. Door het wisselend licht in ons land (wisseling van de jaargetijden en slecht weer) is 't heel moeilijk om de plant in haar bloeiritme te houden. In augustus en september bloeit de plant op haar best. Het blad kan 3 m. in doorsnee worden en kan een gewicht van ongeveer 40 kg dragen.

Met het bezoek aan deze prachtige kas besloot onze gids zijn rondleiding. Hij vertelde op een prettige manier over de flora in de Hortus en wees op allerlei interessante details.

Hierna gebruikten wij nog iets fris in de Oranjerie, ook al een bijzonder gebouw. Het werd ontworpen door Daniël Marot, de Franse architect die ook paleis 'Het Loo' ontwierp. Het gebouw werd in 1744 in gebruik genomen als 'Winterplaetse' voor de planten uit de subtropen. Van mei tot september staan alle kuipen buiten. De Oranjerie wordt dan gebruikt voor tentoonstellingen en concerten. Het was er goed toeven, na een welbestede en leerzame dag.

B. Stomp

Foto 1; Gezicht op de Brink. Op de plaats van het huidige gemeentehuis stond tot 1907 de uit 1741 daterende villa 'Mes Délices'.

WANDELEN IN DE LAANSTRAAT

We gaan een wandeling maken door de Laanstraat aan de hand van foto's uit ons foto-archief, met commentaar v.d. Heer J.A.M. Sterneberg, geboren in de Mollerusstraat en getogen in Baarn.

We beginnen op de Brink en gaan een heel eind terug in de tijd, ongeveer eerste helft 18e eeuw. De tijd van hoepelrok en pruik, zie de figuren op foto 1.

We staan aan 't eind van de Hoofdstraat, kijkend naar de Pauluskerk en de pastorie, het gezicht op de Brink.. Tussen de bomen zien we de villa 'Mes Délices' op de plaats waar nu het oude gemeentehuis staat. Dezelfde villa zien we ook op de volgende foto. (foto 2)

Let op de typerende vier schoorstenen. Twee zitten achter de bomen verscholen. We kunnen onze linkerhand leggen op 't hek rondom 't erf van de villa 'Nieuwerhoek' van mevrouw Ysendijk. Een jaar geleden stond de verbouwde villa er nog als automobielbedrijf M.Lettenmeijer, garage 'Nieuwerhoek'.

foto 2: De pastorie en kerk. Rechts daarvan de villa 'Mes Délices' waar nu het gemeentehuis staat

De villa stond op de plaats van de vroegere herberg 'Het Zwaantje'. Juli 1998 is de villa gesloopt en er rest ons tot op heden nog slechts een groot gat.

En nu gauw terug naar de foto. Voor de kerk links ziet U nog de oude pastorie, die werd afgebroken in 1866.

Villa 'Mes Délices' dateert uit 1741 en is ook te zien op een gravure 'gezicht op de kern van Baarn anno 1774' van H. Spilman naar een tekening van Jan de Beijer.

Lopen we nu even door in de richting van 'Mes Délices'. We draaien ons dan om en zien de Brink met rechts de villa 'Nieuwerhoek' en links achter de bomen hotel Velaars. De ansicht is van omstreeks 1910. (foto 3)

Nog even terug naar onze oude plek naast 't hek van 'Villa Nieuwerhoek'.

We gaan een ietsje terug in de tijd en zien de Brink zo rond 1900.

De villa 'Nieuwerhoek' is nog niet verkocht aan Lettenmeijer (dat gebeurde pas in 1928). Naast de kerk staat wel een nieuwe pastorie. 'Mes Délices' zien we ook nog, dus de ansicht is van voor 1906. (foto 4)

Een volgende keer gaan we verder en wandelen dan de Laanstraat in.

B.Stomp

foto 3: Ansichtkaart van M. Lettenmeijer.

foto 4: Brink met Kerk, Pastorie en "mes Délices," (Vergelijk met foto 1.)

DICK PRINS

ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V.

BELASTINGVRIJ SPAREN

HYPOTHEKEN

Maatwerk tegen concurrerende rentepercentages

ASSURANTIE

Zeer goede voorwaarden tegen scherpe tarieven

PENSIOENEN

Belangrijk in verband met terugtrekkende overheid

JONGEREN TOEKOMST PLAN

Speciaal voor jongeren die een onbezorgde toekomst willen

Ons advies is gratis overdag en ook 's avonds

Tel. (035) 541 13 59

Fax (035) 541 00 63

Nachtegaalhof 10
3741 WZ Baarn

APOTHEEK JULIUS

Apothekers: *O.P. Hofkes, E. Hofkes-Dazert
en M.A. Smulders-de Jong*

LAANSTRAAT 26
3743 BG BAARN
TELEFOON (035) 541 24 32

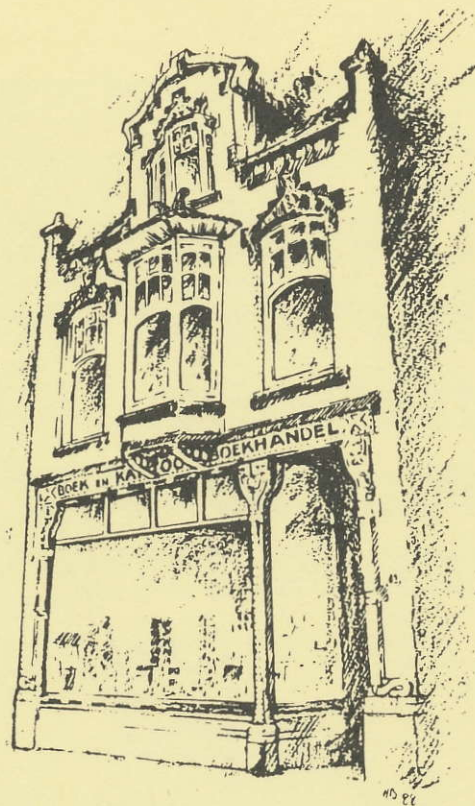

**Uw adviseur
bij verkoop,
aankoop, taxatie,
financiering en
verzekering van
onroerend
goed**

VAN BERKUM MAKELAARS

MAKELAARS IN EN TAXATEURS VAN ONROERENDE GOEDEREN
Nieuw Baarnstraat 93, postbus 135, 3740 AC Baarn.
Telefoon 541 84 45* Lid NVM

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 541 20 32

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken

Historische Kring "Baerne"
t.a.v. archief werkgroep oudheidkamer